

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ingerence soudu do personálního substrátu statutárního orgánu kapitálových společností

I v rámci soukromoprávních vztahů, pro které je příznačná ústřední právní zásada autonomie vůle subjektů práva, se můžeme setkat s případy, kdy v důsledku konstitutivního rozhodnutí orgánu veřejné moci dojde ke vzniku či zániku právních vztahů subjektů práva, případně ke změně jejich obsahu. Takovým případem je i zákonné oprávnění soudu za určitých okolností z důvodu veřejného zájmu zasahovat přímo do složení statutárního orgánu kapitálových společností, případně svěřit působnost tohoto orgánu jiné osobě. Právě tento typ ingerence soudu podstatně ovlivňující vnitřní poměry dotčených obchodních korporací, je předmětem tohoto článku.

Vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace soudem

Obecné oprávnění soudu vyloučit člena statutárního orgánu obchodní korporace je upraveno v ustanovení § 63 odst. 1 zákona č. [90/2012](#) Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**ZOK**“), které pro aplikaci tohoto institutu stanovuje ve své hypotéze základní podmínky, někdy označované také jako generální klauzule. Tyto podmínky jsou vymezeny velmi široce, když je stanoveno, že: *„soud může i bez návrhu rozhodnout, že člen statutárního orgánu obchodní korporace, který v posledních 3 letech před zahájením řízení opakovaně nebo závažně porušil své povinnosti při výkonu funkce, nesmí až po dobu 3 let od právní moci rozhodnutí o vyloučení vykonávat funkci člena statutárního orgánu jakékoli obchodní korporace“*.

Současná podoba tohoto ustanovení nahradila v důsledku novelizace ZOK s účinností k 1. lednu 2021 zdánlivě obdobné ustanovení § 65 odst. 1 ZOK v tehdejší znění, které se však kromě některých formulačních nepřesností lišilo od nynějšího znění generální klauzule i po věcné stránce. Zřejmě nejvýznamnější rozdíl novelizovaného znění oproti znění původnímu spočívá v rozšíření generální skutkové podstaty, když namísto dosavadní podmínky opakovaného a zároveň závažného porušení péče řádného hospodáře, postačuje s účinností od 1. ledna 2021 pro vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace soudem porušení povinností při výkonu funkce toliko závažné, anebo opakované, a tedy se již nevyžaduje kumulativní splnění obou kvalit porušení.

Pomyslným druhým případem vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace soudem je skutková podstata obsažená v ustanovení § 63 odst. 2 ZOK. Tato skutková podstata představuje ve svém materiálním smyslu jakýsi typizovaný, kvalifikovaný příklad následků jednání naplňujícího podmínky předchozího případu uvedeného v ustanovení § 63 odst. 1 ZOK, neboť dle tohoto ustanovení soud vyloučí člena statutárního orgánu obchodní korporace i bez návrhu tehdy, pokud je splněno kumulativně, že:

- i. člen statutárního orgánu obchodní korporace přispěl porušením svých povinností k úpadku obchodní korporace,
- ii. v insolvenčním řízení již bylo rozhodnuto o způsobu řešení úpadku takové obchodní korporace, a
- iii. na návrh insolvenčního správce rozhodl insolvenční soud o povinnosti člena statutárního orgánu obchodní korporace doplnit majetek do majetkové podstaty.

Základní odlišnost mezi generální klauzulí a touto speciální skutkovou podstatou, která byla zmiňovanou novelou ZOK rovněž zpřesněna a pozměněna, pak spočívá v tom, že při vyrozumění o naplnění podmínek speciální skutkové podstaty insolvenčním soudem dle ustanovení § 66 odst. 3 ZOK, je povinen příslušný soud člena statutárního orgánu obchodní korporace vyloučit bez dalšího, a tedy nemá žádné diskreční oprávnění tak,

jako je tomu v případě ustanovení § 63 odst. 1 ZOK.

V obou případech může soud vyloučit člena statutárního orgánu obchodní korporace i bez návrhu, přičemž pro podání návrhu jsou aktivně legitimované osoby vymezeny jako všechny ty osoby, které mají na podání takového návrhu důležitý zájem. Takový zájem pak má bez dalšího vždy dotčená obchodní korporace, o jejímž členu statutárního orgánu se rozhoduje (viz usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 2227/2016, ze dne 21.02.2018), dále zpravidla její společníci, a také členové jejich jiných volených orgánů.

Procesněprávní úprava tohoto řízení je uvedena v ustanovení § 85 písm. b) zákona č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**ZŘS**“). Účastníky jsou dle ustanovení § 6 odst. 1 ZŘS případný navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Takovými osobami jsou pak kromě člena statutárního orgánu, o jehož vyloučení se vede řízení, a dotčené obchodní korporace také všechny ostatní obchodní korporace, v nichž vylučovaný člen statutárního orgánu vykonává rovněž funkci člena statutárního orgánu (viz usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 14 Cmo 360/2015, ze dne 1.9.2016).

Jmenování člena statutárního orgánu obchodní korporace soudem

Obecné oprávnění soudu jmenovat člena statutárního orgánu právnické osobě je obsaženo v první větě ustanovení § 165 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**OZ**“), která stanoví, že: „*nemá-li statutární orgán dostatečný počet členů potřebný k rozhodování, jmenuje na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, chybějící členy soud na dobu, než budou noví členové povoláni postupem určeným v zakladatelském právním jednání (...)*“.

Základním kritériem pro tento zásah soudu je tedy nedostatečný počet členů statutárního orgánu právnické osoby potřebný k rozhodování o jejich záležitostech a současně podání návrhu osoby osvědčivší právní zájem.

Určení minimálního počtu členů statutárního orgánu právnické osoby potřebného k rozhodování nebude v případě individuálního statutárního orgánu činit potíže. V případě kolektivního statutárního orgánu lze pak tento minimální počet odvodit z ustanovení § 156 OZ, které stanoví, že kolektivní statutární orgán rozhoduje za účasti většiny všech svých členů. Z této úpravy tedy vyplývá, že poklesne-li počet členů kolektivního statutárního orgánu právnické osoby alespoň na polovinu či níže, je toto kritérium naplněno. Je tedy zřejmé, že předmětná způsobilost přijímat rozhodnutí nijak nesouvisí s oprávněním zastupovat právnickou osobu navenek dle § 164 odst. 2 OZ.

Právní zájem na podání tohoto návrhu může mít a zpravidla i bude mít široký okruh osob. Vždy těmito osobami budou členové příslušné právnické osoby a zpravidla jimi také budou i členové volených orgánů právnické osoby. I další osoby vně vnitřní struktury právnické osoby však mohou mít na doplnění členů jejího statutárního orgánu právní zájem, typicky se může jednat o zaměstnance, obchodní partnery či věřitele právnické osoby.

Nepodá-li žádná osoba návrh na doplnění členů statutárního orgánu dotčené právnické osoby, neosvědčí-li navrhovatel svůj právní zájem na podaném návrhu, či bude-li v tomto návrhu navržena osoba, která se svým jmenováním do funkce člena statutárního orgánu nesouhlasí, nebo je nezpůsobilá k výkonu funkce pro nesplnění podmínek uvedených v ustanovení § 46 odst. 1 ZOK, resp. ustanovení § 152 odst. 2 OZ (viz ustanovení § 155 odst. 1 OZ), pak se v rámci režimu platného pro právnické osoby obecně uplatní následek předvídaný v druhé větě ustanovení § 165 odst. 1 OZ, která stanoví: „*(...) jinak soud jmenuje právnické osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, kdykoli se o tom při své činnosti dozví*“.

V režimu kapitálových obchodních společností je pak speciální úprava pro případ zániku funkce člena statutárního orgánu obsažena v ZOK, a sice pro společnosti s ručením omezeným v ustanovení § 198 ZOK a pro akciové společnosti v ustanovení § 443 odst. 1 ZOK pro dualistický, resp. v ustanovení § 460 ZOK pro monistický systém řízení.

Tato speciální úprava stanoví povinnost příslušné kapitálové společnosti na své valné hromadě zvolit do uvolněné funkce původního člena statutárního orgánu novou osobu, a to v případě společnosti s ručením omezením ve lhůtě 1 měsíce od uvolnění funkce a v případě akciové společnosti ve lhůtě 2 měsíců od uvolnění funkce. Pokud k ustavení nového člena statutárního orgánu dle předchozí věty nedojde, pak tato speciální úprava stanoví v případě společnosti s ručením omezeným bez dalšího a v případě akciové společnosti za

podmínky, že statutární orgán není schopen plnit své funkce, že na návrh osoby mající na věci právní zájem jmenuje navrženou osobu do funkce člena statutárního orgánu soud.

Výrazným odchýlením od obecné úpravy obsažené v OZ je pak následek stanovený pro případ nepodání návrhu na jmenování osoby do funkce člena statutárního orgánu osobou mající na věci právní zájem, když na rozdíl od důsledku v podobě jmenování opatrovníka stanoveného OZ, umožňuje ustanovení ZOK soudu v takovém případě i bez návrhu kapitálovou společnost zrušit a nařídit její likvidaci.

Vztah obecného a speciálního následku byl pak předmětem výkladu Nejvyššího soudu (dále jen „**NS**“), který uvedl, že zrušení obchodní korporace s následnou likvidací by mělo připadat v úvahu jen tehdy, nelze-li řádného obnovení činnosti obchodní korporace dosáhnout ustanovením hmotněprávního opatrovníka (viz usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 3899/2015, ze dne 20.4.2016; usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 396/2016, ze dne 13.7.2016).

Procesněprávní úprava tohoto řízení je opět uvedena v ZŘS, konkrétně jde o nesporné řízení o některých otázkách právnických osob dle ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) ZŘS. Účastníky jsou pak tak, jako v případě řízení o vyloučení, případný navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno.

Jmenování hmotněprávního opatrovníka obchodní korporaci soudem

Obecná úprava tohoto postupu je obsažena v ustanovení § 486 a násl. OZ, přičemž uvozující generální klauzule obsahující alternativní podmínky pro jmenování opatrovníka soudem jsou upraveny již v ustanovení § 486 odst. 1 OZ, kde je stanoveno, že: „*soud jmenuje opatrovníka právnické osobě, která to potřebuje, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo aby mohla být hájena její práva*“.

Zákonná úprava pak sama ve dvou speciálních případech přímo předpokládá naplnění podmínek generální klauzule, když toto krajní řešení explicitně sama stanoví v případě již výše zmíněného a odpovídajícím způsobem neřešeného nedostatečného počtu členů statutárního orgánu potřebného k rozhodování dle ustanovení § 165 odst. 1 OZ, a dále rovněž pro případ střetu zájmů člena statutárního orgánu právnické osoby a samotné právnické osoby za současné neexistence jiného člena orgánu schopného ohroženou právnickou osobu zastupovat dle ustanovení § 165 odst. 2 OZ.

Opatrovníkem právnické osoby může být jakákoliv osoba, která může být členem statutárního orgánu, a tedy se i zde uplatní podmínky uvedené v ustanovení § 46 odst. 1 ZOK, resp. ustanovení § 152 odst. 2 OZ. Pokud by jmenovaný opatrovník přestal splňovat tyto podmínky v průběhu výkonu své funkce, pak je soud povinen jej odvolat, přičemž jsou-li stále naplněny podmínky generální klauzule, jmenuje právnické osobě opatrovníka nového.

Konstitutivní rozhodnutí soudu o jmenování, resp. odvolání opatrovníka právnické osobě může být vydáno (a při splnění podmínek musí být vydáno) i bez návrhu, a to v řízení dle ustanovení § 85 písm. e) ZŘS, přičemž na rozdíl od výše uvedených řízení bylo Vrchním soudem judikováno, že členové dotčené právnické osoby (pokud nepodali návrh na jmenování opatrovníka) nejsou účastníky tohoto řízení (viz usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 411/2015, ze dne 23.10.2015).

Závěr

Závěrem lze konstatovat, že k výše uvedeným případům ingerence by soudy měly přistupovat s patřičnou obezřetností a po uplatnění principu proporcionality na dotčená konkurující práva. Uvedené platí zvláště v případě vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace pro opakované či závažné porušení povinností při výkonu funkce, resp. v případě jmenování hmotněprávního opatrovníka, neboť tyto zásahy veřejné moci mohou mít ve svém důsledku nevratný vliv na vnitřní uspořádání a činnost dotčené obchodní korporace.

Filip Hainz

Weinhold Legal

Weinhold Legal, v.o.s. advokátní kancelář

Florentinum
Na Florenci 15
110 00 Praha 1

Tel.: +420 225 385 333
Fax: +420 225 385 444
e-mail: wl@weinholdlegal.com

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)